

Was conducted a sociological research between Turk and Slavic respondents (universities students) concerning the estimation of folk arts and crafts in modern culture. The answers in-between the representatives of these two macro-ethnic groups differ greatly.

98 % Turk respondents confirm the positive value of folk arts and crafts in modern terms and just 0, 2 % of them confirm negative estimation. Representatives of Slavic macro-ethnic group have shown 64 % of positive answers and 35 % of them confirm negative estimation of folk arts and crafts in XXI century.

For Turk respondents the value of folk arts and crafts includes three main components: succession of folk traditions (47 %); patriotic influence (30 %); development of various capabilities of a man (15 %). Slavic respondents have shown another priorities: interesting entertainments (25, 4 %); development of various capabilities of man (22,6 %); succession of folk traditions (7 %).

Especially interesting is the analysis of the concept "development of various capabilities of man" in the aspect of value of folk arts and crafts. Turk respondents under this mean a help with self-expression (45, 3 %), solving problems through culture-creativity (10,4 %); exposure of leader qualities (7,1 %). For Slavic respondents this means self-expression (55 %); creativity (25, 4 %); solving problems through culture-creativity (10,4 %).

Turks and Slavs gave almost identical answers on two parameters – self-expression (45,3 %-55 %), problems solution through culture-creativity (10,4 %-10,4 %). The third place among the Turk respondents takes showing the leader's qualities (7,1 %) leaving creativity almost on the last place in this row (5,4 %). Slavic respondents put creativity on the second position (25, 4 %) while showing the leader's qualities is not so significant (1, 6 %). The tolerance means more for Turk respondents (6,8 %) than for Slavic ones (1,4 %).

As a result of this research we state the necessity of forming new relation towards folk arts and crafts through enriching it with new forms and sense. It requires the changing of elemental character of culture-creativity process on the whole and traditional creation in particular.

In this connection there is a necessity to develop and realize innovative projects of the non-material cultural legacy of people in all educational establishments of polyethnic regions. Pursuant to such project there is a necessity creation of culture-creativity laboratories, which unite theoretical humanitarian disciplines, courses, departments, practical art-creativity collectives, studios, clubs, Houses of culture, centers. Exactly in such laboratories young people can study, probe the features of traditional culture of every nation, its valued systems, inculcating theoretical knowledge and practical skills on reproduction and translation of traditions in innovative space of XXI century. Folk arts and crafts take part in an association in cross-cultural society, instrumental in rapprochement and mutual understanding between people, claim of principles of respect and tolerance, ability to understand beauty and to create. All of this allows to define folk culture-creativity as a mechanism of translation of traditions and social integration of different ethnic groups in cross-cultural regions.

The cultural transformations that occur in world are more and more reflecting the communicative trends. In modern world the true self-actualization of culture is not possible without being in a harmony with other cultures which is only possible in terms of dialogue when none of the ethnic groups, none of the religions can advance a claim for the only possible and one-dimensional truth. Today the relationships between cultures can be build only on the principles of search for consensus, plurality and partnership.

Key words: folk arts and crafts, tradition, integration, cross-cultural space.

УДК 783 (477. 043.3)

Терещенко-Кайдан Лілія Володимирівна
кандидат мистецтвознавства, доцент

ГРЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКА РУКОПИСНА СПАДЩИНА: ВИДАТНІ УКРАЇНЦІ – НОСІЇ ГРЕЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ У СЛОВ'ЯНСЬКІЙ ПРАКТИЦІ

У статті розкрито проблему розповсюдження грецької рукописної книги в слов'янському регіоні. Наведено паралелі та особливості розвитку рукописної спадщини України та Греції XVII–XVIII ст. Представлені конкретні кодекси місцевого походження як зразки упорядкованої, перекладної літератури та багатомовні (мішані) книги. Наведено імена українців, що займалися створенням, перекладом, упорядкуванням та переписуванням грецьких рукописів. Завдяки цим постатям українська культурна спадщина поповнюється яскравими пам'ятками грецької рукописної книги XVII–XVIII ст.

Ключові слова: грецька рукописна пам'ятка, українська спадщина, українці-перекладачі, переписувачі, упорядники.

Звертаючись до питань українсько-грецьких зв'язків XVII–XVIII ст. та безпосередньо рукописної спадщини, що є виразником, генетичним кодом нації, виникла потреба дослідження окремих аспектів представленої проблематики. Одним з найнагальніших моментів, що освітлює стан та шляхи

розповсюдження рукописної спадщини України та Греції, є процеси переміщення як окремих кодексів, так і цілих колекцій від країни до країни, від сховища до сховища і врешті-решт, до останнього місцезнаходження. Такі знання необхідні для з'ясування основних аспектів паралелізму та особливостей розвитку духовної культури України та Греції, для виявлення та відродження нових або напівзабутих імен ченців, упорядників, переписувачів, перекладачів, мініатюристів, граверів тощо. Це необхідно й для виявлення самих рукописів, що є необхідним для збереження духовної спадщини нації.

До вивчення питань вищезазначеної проблематики звертались такі видатні науковці, як Костянтин Васильович Харлампович [4], Борис Львович Фонкич [2, 3], Євген Костянтинович Чернухін [5], Антоніо Еміліо Н Тахіаос та ін. К. В. Харлампович та Є. К. Чернухін – дослідники розвитку грецької рукописної книги в Україні, а Б. Л. Фонкич – досліджує в основному грецькі рукописи, що або проходили через територію Росії, або залишилися в її фондах. Адже з досліджень відомо, що саме до Московських та Санкт-Петербурзьких фондів у різні часи потрапляли ті рукописи, що тісно пов'язані з українською історією, культурою та мистецтвом. Не залишилися осторонь і грецькі рукописні надбання, що зберігалися в українських фондах. Наприклад, певний обсяг рукописного фонду Ніжинського грецького братства в радянські часи було вивезено до сховищ Санкт-Петербургу та Москви.

Мета дослідження – виявити шляхи формування та розповсюдження грецької рукописної спадщини в контексті паралелізму та особливостей розвитку духовної культури України та Греції. Відповідно до поставленої мети виникають такі завдання: відшукати або виявити грецькі рукописи, що мають відношення до українських земель XVI–XVIII ст. та української культури; висвітлити постаті українських ченців, упорядників, переписувачів, перекладачів, що дотичні до грецької рукописної спадщини XVI–XVIII ст.

За статистикою Марселя Рішара, понад 50 000 грецьких рукописів від часів ранішньої Візантійської імперії до поствізантійських часів розсіяні зараз ледь не по всіх кінцях світу [1]. А московський ієромонах Арсеній Суханов вивіз зі Святої нори Афон у XVII ст. 500 примірників рукописної книги [3].

Грецькі ієрархи вивозили рукописні книги з грецьких монастирів і везли в дар при посольських місіях або під час спільних церковних зібрань чи соборів. Ці підношення дорого цінилися ієрархами та владою приймаючої сторони. Адже, окрім цінного внутрішнього наповнення текстів дарчих фоліантів, часто траплялись коштовні оклади, з додаванням дорогоцінного каміння та емалюю, золоті перепльоти, вставки тощо.

Не залишилися осторонь й освітяни, що привозили рукописи для навчальних потреб.

Перекладачі користувались оригінальними примірниками для створення іншомовних копій, так званих кальок-перекладів. Книжні правщики звертались до рукописів як до оригінальних джерел, за зразками котрих виправлялись іншомовні, наприклад, слов'янські книги.

Нерідко рукописні кодекси ставали засобом торгівлі. Грецькі купці брали з собою коштовні рукописи й продавали їх як звичайний товар. А представники, наприклад грецьких меншин в Україні, купували рукописи для потреб церковної відправи, для навчання, або на згадку про історичну батьківщину.

Часто грецькі монахи самі, навмисно продавали рукописні книги іноземцям. Причин таких продажів було кілька: захистити рукописні святині від знищення, що погрожували з боку ісламських або католицьких завойовників; рятували книги від численних пожеж, що часто встають у Греції на заваді до збереження рукотворних скарбів; заробляли кошти на утримання монастирів, що внаслідок виплат непомірних податей туркам призводило до збіднення, а часто й знищення цих монастирів.

У дослідженні грецької рукописної спадщини необхідно враховувати ще й той факт, чи дійсно даний рукопис прибув з Греції, з якої місцевості чи монастиря. Чи це рукопис місцевого (наприклад, українського) походження, що було створено на зразок або за зразком того чи іншого грецького кодексу.

Якщо це грецька, оригінальна рукописна пам'ятка, то варто дізнатися, якого рівня сягає вартість цієї пам'ятки як культурної цінності. Звісно, що у XVII–XVIII ст. паперова продукція не належала до галузі широкого використання. Хоча вже існувала й видавнича справа, й паперове виробництво. Але рукописи того періоду належать до цінних паперів, підлягають охороні та збереженню. Це й внутрішнє наповнення самих текстів, й стиль письма, й відмінності мови, орнаментика, іконопис, гравюри, філіграні й зовні оформлення – палітурки, перепльоти.

Якщо це утворена за зразком грецької нова книга, то знову виникає низка питань: яку мету переслідував упорядник, створюючи новий кодекс?

Самою популярною причиною, на той час, за котрою створювалися рукописи була та, що часто їх переписували на замовлення. Оригінальна грецька література переписувалася переписувачами або в дар, або для власних потреб замовника. І, як правило, оригінальні грецька рукописи покидали слов'янські землі разом із греками, а на місцях створення залишались кальки-переклади.

Наступними пам'ятками були ті, що створювалися для практичних потреб. Наприклад, для богослужбової практики часто переписувалися священно-богослужбові та церковно-богослужбові

книги. Такі рукописи відрізнялися: чіткістю написаного тексту; вивіреністю наявного в книгах матеріалу; скомпонованістю текстів. У таких книгах майже немає відхилень від богослужбових чинів та зайвих текстів. Оформлення чітке, з яскраво виділеними заголовками, що сприяє практичному застосуванню.

В окрему категорію виділяються збірки, що переписувалися для навчальних потреб. Тут прямо на матеріалах в основному церковно-богослужбових книг або популярних текстів вивчали грецьку мову, вчилися грецькому письму, навчалися мистецтву перекладу. Такі рукописи відрізняються наявністю різночитань, різних текстів, відсутністю системи упорядкування джерела, наявністю азбук, а інколи й помилок тощо.

Окремим пунктом виділяється перекладна література. Такі кодекси мають декілька мов. Наприклад, зустрічаються пам'ятки греко-латино-слов'янського наповнення. А в деяких рукописах бачимо наявність навіть персидської мови. В основному це зразки тих пам'яток, що створені на тих землях, де щільно проживало, наприклад, татарське населення, що прийняло православ'я (Казань в Росії, Крим в Україні – сучасні території).

Такі рукописи поділяються на два види: 1) грецькі тексти, писані слов'янськими літерами; 2) присутні й грецькі й слов'янські тексти, грецькі – основні тексти, слов'янські – тексти переписувачів).

Яскравими свідченнями, що містяться у грецьких перекладних рукописах місцевого походження, є надписи-молитви упорядників, написані слов'янською мовою. Наприклад, післямова до требника 1639 р. "Молим вы, о Христоименити всякого чина отец и Братию егда, поюще и славяще по сим книгам Христа и Бога нашего, и Пречистую Ено Матерь, и всих Святых, аще что узрите в них нашим забвением или неведением просто что не справлено или погрешно, от нерозумия то простите нас грешных, трудившихся о сих, а не клените, ниже уничижение; зоне забвение и неразумение над всеми хвалится". Це не просто формальний надпис, це страх та впевненість православної людини в тому, що грішна людина нічого досконалого зробити не може. Це молитва до нащадків, котрі, на жаль, не вибачають грішних переписувачів та правщиків книг, звинувачують їх у кращому випадку в неосвіченості, а в гіршому – у свідомому псуванні книг.

Звернемось до конкретних грецьких пам'яток, що мають відношення до українських сховищ, переписувачів-українців, перекладачів та власників кодексів чи колекцій.

Перший кодекс, обраний для даного дослідження, це Тріодь пісна – церковно-богослужбова книга, що нині зберігається у бібліотеці Ватикану (vat. Gr. 39 уа. 213) [9].

За свідченнями Б. Л. Фонкіча [3, 11–12], митрополит Київський Фотій вивіз із Києва до Москви кілька грецьких рукописів. Скоріш за все, ці рукописи належали митрополиту Київському та всея Росії Исидору. У пам'ятці міститься такий надпис: "Книга дана вкладом пресвятейшим митрополитом Киевским и всея России господином Фотием в митрополию Москвы, и если кто либо пожелает похитить её из названного храма, да будет проклят 318-ю богоносцами отцами, иже в Нике" [3, 12].

Тобто зазначений вище надпис свідчить про те, що митрополит Фотій знав, що рукопис може бути або проданим, або викраденим з московської митрополії і боявся цього факту. Це видно з митрополичого прокляття зафіксованого у надписі. Крім того, рукопис безпосередньо являв собою духовну, церковну та культурну цінність. Інакше його не довелося б захищати накладанням митрополичого прокляття. Згодом рукопис було вивезено до Італії де він зберігається і тепер.

Наступною пам'яткою обраною для дослідження є збірка, що нині також зберігається у бібліотеці Ватикану (Vat. Gr. 717) [7].

В Україні написана лише 1-а частина Миколою Кавасилою. Збірка також належала митрополиту Фотію, а вже відомий нам напис заштриховано з метою приховати належність рукопису до книг митрополита Фотія. Знищення надпису було необхідне ще й для того, щоб спростити процедуру вивезення (чи продажу, чи викрадення книги). Незважаючи на застереження митрополита Фотія, рукопис також був вивезений до Італії.

Судячи з вищезазначених відомостей та попереднього дослідження двох кодексів vat. Gr. 39 уа. 213 та Vat. Gr. 717, можна стверджувати, що це пам'ятки місцевого походження. Тріодь пісна створювалася для церковно-практичних потреб і була переписана з грецького оригіналу у Києві. А збірник має характер книг-перекладів і навіть автора 1 частини – Миколу Кавасилу. Отже, київські рукописи, що створювалися у Києві для потреб Києва, потрапляють як дарчі до Москви (із застереженням про прокляття на випадок зникнення), зникають і з'являються в Італії у бібліотеці Ватикану.

Наступні історії, що стосуються українських рукописів та українців-упорядників, є не менш цікавими.

Преподобний Діонісій, архімандрит Троїцько-Сергієвої лаври займався перекладацькою справою в команді зі священником Іваном Насеєдкою та монахом Арсенієм Глухим. У 1618 р. його разом

з Іваном Насадкою за перекладацьку діяльність та виправлення богослужбових книг було відлучено від церкви. Потім преподобного Діонісія заточили у Новоспаському монастирі, "наказано було його бити та катувати сорок днів та в диму ставити на палатах". У святкові та торгові дні ув'язненого приводили на патріарший двір, де над ним знущались прості люди як над уявним еретиком.

Для перекладів книг на грецьку мову перекладачі-українці користувались граматиною Мелетія Смотрицького і видавали перевагу граматичним формам, що використовувались для книг київської печаті. Але, іншої, більш авторитетної граматики у ті часи просто не було, тому перекладачі та упорядники книг користувались цією граматиною не зі злого умислу.

27 січня 1649 р. разом із свитою Єрусалимського патріарха Паїсія до Москви прибув ієромонах Арсеній, відомий в історії під ім'ям Арсеній Грек. Паїсій зустрів Арсенія у Києві та взяв його з собою до Москви як людину, що знає російську та грецьку мови. До Москви Арсеній приїхав у якості патріаршого дидоскала. Але, коли у червні 1649 р. Єрусалимський патріарх облишив Московію, Арсенія запросили викладати риторичку в Москві.

Але як тільки він приступив до виконання своїх обов'язків (у нього було два учні), так у Москві була отримана грамота від Єрусалимського патріарха, що Арсеній є зрадником православ'я. Арсеній було схоплено та допитано, а потім заслано до Соловецького монастиря.

У 1652 р. Патріарх Нікон визволив Арсенія та зробив його своїм помічником у справі виправлення російських богослужбових книг. Йдеться саме про ту людину, що очолила комісію по "Книжній справі" під час Ніконовських реформ.

Разом з Арсенієм Греком упорядницькою та перекладацькою справою, наприклад, на печатному дворі займалися Діонісій Святогорець, Єфімій (Нікіта) Семенов, Сильвестр Медведєв – переписувачі, перекладачі та видавці 2-ї половини XVII ст. Сильвестр Медведєв у 1681 р. очолив так звану типографську школу, що була відкрита при Печатному дворі.

До вищезазначеного списку перекладачів, що мали безпосереднє відношення до грецьких рукописів, необхідно додати імена двох братів-греків Софронія та Іоанікія Лихудів, що приїхали до Москви у 1685 р. і стали на заваді українським перекладачам та освітянам.

Крім вищезазначеної типографської школи, для написання та упорядкування книг чи то за грецьким зразком, чи то грецькою мовою була створена ще одна рукописна школа. Очолив цю школу ієромонах Лука, в майбутньому митрополит Угровослацький. З ним працювала команда у складі: Арсеній Сласовський, ієромонах Матфей з Пагоніани, Ієрофей Кукузеліс, Парфірій із Созополя. Ці книгописці створили біля двох десятків грецьких книг, що належали до місцевого походження.

Одним з упорядкованих рукописів, що належав школі, є кодекс 1597 р., що нині зберігається на Афоні у Пантелеймоновому монастирі, упорядником котрого є Єрофей Кукузеліс (№135) [6].

Відомі імена й освічених київських монахів Єпифанія Славинецького, Арсенія Сатановського, Дамаскіна Птицького, що приїздили до Москви з метою виправлення богослужбових книг.

Прикладом освіченості слугують факти діяльності "вченого монаха" Єпифанія Славинецького. До 1632 р. Єпифаній Славинецький навчався у Києво-Могилянській колегії. Продовжував освіту в закордонних академіях, знав польську, грецьку та латинську мови, класичну і богословську літературу. Повернувшись із закордону прийняв чернецтво і приблизно 1642 р. став учителювати в колегії (до 1649 р.), в якій розпочав літературну діяльність. У 1649 р. був викликаний царем до Москви, де впродовж 26 років навчав грамоті, займався перекладацькою діяльністю, розвивав видавничу справу. Однією з численних праць Єпифанія Славинецького є "трактат о пінії Божественном".

Для ознайомлення з діяльністю Єпифанія Славинецького як перекладача та упорядника грецьких рукописів звертаємось до 2-томного греко-латино-слов'янського кодексу – Лексикону 1766 р. [8]. Це список греко-латино-слов'янського Лексикону Єпифанія Славинецького, що зберігався з 70-х років XVIII ст. на Печатному дворі у Москві. До виготовлення списків причетні студенти Крутицької та Троїцької семінарій. Робота над списками датована 1764–1766 рр. Якщо вірити надписам на фоліанті 2-го тому рукопису, то робота над копіюванням списків почалася у 1766 р.

Шляхи, котрими рукопис потрапив до Москви, нам не відомі. Але, за свідченням Б. Л. Фонкича [2], він потрапив до бібліотеки МДУ ім. М. Ломоносова у 1844 р. та разом із всією бібліотекою М. М. та М. М. Муравйових був переданий Катериною Федорівною Муравйовою.

Зацікавленість Михайла Микитовича Муравйова античною та особливо грецькою літературою дозволяє припускати, що цей двотомний фоліант опинився у колекції Муравйових відразу після створення, мабуть, в останній чверті XVIII ст.

Отже, судячи з надписів, видно, що під шифром греч. 7, що зберігається у Московському державному університеті ім. М. Ломоносова, це копія з Лексикону Єпифанія Славинецького.

Відповідно до поставленої мети дослідження можна зробити такі висновки.

Дійсно, в слов'янській та безпосередньо українській практиці присутні два види грецької рукописної книги: 1) оригінальні грецькі рукописи; 2) рукописи місцевого походження. Зазвичай оригінальні грецькі рукописи вивозилися з України, а копії, кальки-переклади залишалися.

Паралелізм розвитку рукописної спадщини української та грецької культури полягав у тому, що завдяки спільному церковному обряду Україна була зацікавлена у запозиченні та вивченні грецької мови, письма, богослужбових текстів тощо. За зразком грецьких книг створювалися церковно-слов'янські та багатомовні, мішані рукописні версії – перекладна, навчальна та богослужбова література.

До особливостей розвитку духовної культури України та Греції належать місцеві впливи, що формували рукописну книгу, переписану українськими переписувачами. Ці впливи робили перекладені та переписані кодекси самостійними, відмінними від оригіналу. Ці відмінності часто сприймалися як елементи ересі або псування книг, але це прояви іншого розуміння та викладу текстів, що здійснювалися відповідно до слов'янського (українського) сприйняття грецької літератури.

Література

1. Richard M. Repertoire de Bibliotheque et des Catalogues de Manuscrits Grig. /Troisieme edition entiterenent refondue par Jean-Marie Olsvser. – Brepols; Tmhou,1995. – 952 p.
2. Фонкич Б. Л. Греческие рукописи Научной библиотеки Московского государственного университета им. М. В. Ломоносова //Борис Львович Фонкич // Каталог. – М., 2006. – 96 с.
3. Фонкич Б. Л. Греческо-русские культурные связи в XV–XVII в./ Борис Львович Фонкич. – М.: Наука, 1977. – 249 с.
4. Харлампович К. Нариси з історії грецької колонії в Ніжині XVII–XVIII ст. /Костянтин Харлампович. – Ніжин, 2011. – 380 с.
5. Чернухін Є. Грецька рукописна спадщина в Києві/ Євгеній Чернухін. – К., 2004. – 310 с.
6. Арсеній Кукузеліс / Рукопис – Афон. Пантелеймонов монастир, 1597. – № 135.
7. Збірка / Рукопис. – Ватикан, 1411 р. – Vat. Gr. 717.
8. Лексикон Єпифанія Свавинецького / Рукопис. – М.: МДУ ім. М. Ломоносова, 1766, греч. 7.
9. Триод пісна / Рукопис. – Ватикан. – Vat. Gr. 39 ya. 213.

References

1. Richard M. Repertoire de Bibliotheque et des Catalogues de Manuscrits Grig. /Troisieme edition entiterenent refondue par Jean-Marie Olsvser. – Brepols; Tmhou,1995. – 952 p.
2. Fonkich B. L. Grecheskie rukopisi Nauchnoy biblioteki Moskovskogo gosudarstvennogo universiteta im. M. V. Lomonosova // Boris L'vovich Fonkich // Katalog. – M., 2006. – 96 s.
3. Fonkich B. L. Grechesko-russkie kul'turnye svyazi v XV–XVII v./ Boris L'vovich Fonkich. – M.: Nauka, 1977. – 249 s.
4. Kharlampovych K. Narisy z istorii hretskoi kolonii v Nizhyni XVII–XVIII st. /Kostiantyn Kharlampovych. – Nizhyn, 2011. – 380 s.
5. Chernukhin Ye. Hretska rukopysna spadshchyna v Kyievi/ Yevhenii Chernukhin. – K., 2004. – 310 s.
6. Arsenii Kukuzelis / Rukopys – Afon. Panteleimonov monastyr, 1597. – # 135.
7. Zbirka / Rukopys. – Vatykan, 1411 r. – Vat. Gr. 717.
8. Leksykon Yepyfaniia Svavinetskoho / Rukopys. – M.: MDU im. M. Lomonosova, 1766, hrech. 7.
9. Triod pisna / Rukopys. – Vatykan. – Vat. Gr. 39 ya. 213.

Терещенко-Кайдан Л.В. Греко-українське рукописне насліддя: відомі українці – носители грецької культури в славянській практиці

В статті раскрыто проблему распространения греческой рукописной книги в славянском регионе. Приведены параллели и особенности развития рукописного наследия Украины и Греции XVII-XVIII вв. Представлены конкретные кодексы местного происхождения как образцы упорядоченной, переводной литературы и многоязычные (смешанные) книги. В работе приведены имена украинцев, занимавшихся созданием, переводом, составлением и переписыванием греческих рукописей. Благодаря этим фигурам украинское культурное наследие пополняется яркими памятниками греческой рукописной книги XVII-XVIII вв.

Ключевые слова: греческий рукописный памятник, украинское наследие, украинцы-переводчики, переписчики, составители.

Tereshchenko-Kaidan L. Ukrainian greek manuscript heritage: outstanding ukrainian – the bearer of greek culture in the slavic practice

Addressing the issues of Ukrainian-Greek relations XVII-XVIII centuries and directly manuscript heritage (which is an expression, the genetic code of the nation) there is a need of specific aspects of the research presented

problems. Such knowledge is essential for understanding of the main provisions of parallelism and features of the spiritual culture of Ukraine and Greece, namely the state of handwritten heritage identification and rebirth of new or half-forgotten names of monks, compilers, copyists, translators, miniature, engravers and others.

Greek hierarchs took manuscripts of the Greek monasteries and brought a gift at ambassadorial missions or during joint of religious assemblies or councils. These offerings dearly prized hierarchy and power receiving side. After all, except the internal filling valuable texts gifts folios often had valuable salaries, with the addition of precious stones and enameled, golden cover, or paste, etc.

Not left behind and educators that brought the manuscript for educational purposes.

Translators used to create instances of the original foreign-language copies of the so-called transfer-cripples. Scribes accessed manuscripts as to the sources, in which the samples were corrected foreign language, such as the Slavic books.

Handwritten codes often became a mean of trade. Greek merchants took with them valuable manuscripts and sold them as a commodity. And representatives, such as the Greek minority in Ukraine, bought the manuscript for the needs of the church service, for training, or in memory of the homeland.

Greek monks themselves often deliberately sold manuscripts foreigners. Reasons for such sales were several: to protect the manuscripts from destruction of the sanctuary that were threatened by Islamic or Catholic conquerors; to rescue books from numerous fires, often arise in Greece towards preserving the handmade treasures; to earn funds for the maintenance of monasteries, due to exorbitant payments of taxes to the Turks led to impoverishment, and often destroy these monasteries.

If this is Greek, the original handwritten memo, you should know what level reaches the value of this monument as a cultural value. If that was formed on the model of the Greek new book then again, are there issues such as goal pursued by the compiler, creating new code?

The most popular reason for which the manuscripts were created was that they were often copied for an order. The original Greek literature was rewritten by scribes as a gift or for personal needs of the customer. And usually, the original Greek manuscripts left Slavic lands, together with the Greeks, leaving only copies and translations on the place of origin.

Based on the above information and a preliminary study of two codes vat. Gr. 39 ya. 213 and Vat. Gr. 7171 it can be argued that this monuments of local origin. Lenten lean created for church practical needs and has been rewritten from the original Greek in Kiev. A compilation has the character of books-translations and even the author is the first part – Nicholas Cabasilas. So, Kiev's manuscripts created in Kiev, for Kiev's needs, fall as a donative to Moscow (with a warning about a curse on the extinction event), disappear and reappear in Italy in the Vatican Library.

One ordered manuscripts belonging to the handwritten school monuments of Moscow, employing Ukrainian interpreters, compilers, copyists, is a code of 1597, now preserved on Mount Athos in Panteleimon Monastery, which is the originator Yerofei Kukuzelis . To study the work Yepyfaniya Slavinetsky as an interpreter and compiler of Greek manuscripts we refer to 2 volumes of Greco- Latin Slavic Code – Leksikonu 1766.

Indeed in the Slavic and Ukrainian practice directly, there are two types of Greek manuscripts: 1) the original Greek manuscripts, and 2) the manuscript of local origin.

Parallel development of the manuscript heritage of the Ukrainian and Greek culture was the fact that, that due to the common religious rites Ukraine was interested in borrowing and the studying of the Greek language, letters, liturgical texts, etc. According to the model of Greek books were created Church Slavonic and multilingual mixed handwritten version translated as, educational and liturgical literature.

The special features of spiritual and cultural development of Ukraine and Greece belong to the local impact of handwritten books that were rewritten by Ukrainian scribes.

These effects made translated and rewritten codes different from the original. These differences are often seen as elements of heresy or damage to books, but this is another manifestation of the understanding and presentation of the texts that were carried out according to the Slavic (Ukrainian) perception of Greek literature.

This work presents Ukrainian names, engaged in translation, copying, ordering of Greek books of the local origin.

Key words: Greek handwritten memo, Ukrainian heritage, Ukrainian translators, scribes, compile.